

ПРОБЛЕМА ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Заміщак М. І.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна

Ільницька М. В.

студентка третього курсу факультету української та іноземної філології
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна

*У статті розглянуто проблему духовно-морального виховання під-
ростаючого покоління. Окреслено особливе значення становлення особисто-
сті, яка поряд із розвиненими інтелектуальними здібностями має володі-
ти значним духовним потенціалом, моральними ідеалами та цінностями.
Проаналізовано два умовні рівні самопізнання.*

Ключові слова: духовно-моральне виховання, підростаюче покоління, ін-
телектуальні здібності, рівні самопізнання, моральні ідеали та цінності.

*The article deals with the problem of spiritual and moral education of the
younger generation. The special importance of the formation of personality,
which along with developed intellectual abilities should have a significant
spiritual potential, moral ideals and values, is outlined. Two conditional levels of
self-knowledge are analyzed.*

Keywords: spiritual and moral education, younger generation, intellectual
abilities, levels of self-knowledge, moral ideals and values.

Духовне, моральне та соціальне відродження українського суспіль-
ства потребує підвищення ролі моралі в регуляції суспільних відносин та
особистісних стосунків у життєдіяльності людини. Це спричиняє необхід-
ність підвищеної свідомості людей на основі засвоєння ними моральних
норм та цінностей, зобов'язує застосовувати нові підходи до організації,
психолого-педагогічного забезпечення морального виховання підростаю-
чого покоління.

Проблема духовно-морального виховання підростаючого покоління здо-
була сьогодні актуальності у зв'язку із зростанням ролі моралі в регуляції
людських стосунків, відродженням в житті суспільства духовно-моральних
цінностей, норм спілкування на основі толерантності, громадянського патріо-
тизму. «Моральне удосконалення — головний і центральний акт людської при-
роди: всі шляхи удосконалення ведуть до нього і тільки з його допомогою ста-
ють досконалістю в повному значенні цього слова» — пише К. Войтила [1, 11].

Концептуальні підходи до вивчення духовно-моральної особистості представлені у працях таких учених, як І. Бех, М. Боришевський, І. Булах, С. Максименко, В. Москалець, Р. Павелків, М. Савчин та інші, які дослідили філософсько-психологічну сутність даного феномену. Особистісний розвиток підростаючого покоління відбувається в системі його соціальних стосунків, які опосередковуються їхньою діяльністю та спілкуванням. Тому в системі стосунків з іншими людьми, внаслідок міжособистісної взаємодії Я індивіда з іншими відбувається становлення особистості. В основі філософської антропології, зазначає В.Москалець [3], постає ідея про особистість, яка поряд із розвиненими інтелектуальними здібностями та здатностями повинна володіти значним духовним потенціалом, моральними ідеалами та цінностями.

Уявлення особистості про себе як суб'єкта духовно — моральної поведінки, діяльності є результатом функціонування її духовно-моральної самосвідомості, що містить у собі усвідомлення своєї тотожності та власного Я як активного, діяльного начала в собі; усвідомлення своїх психічних властивостей і моральних якостей; певну сукупність соціально-моральних позицій [2].

Науковці розглядають особистість як носія моралі, суб'єкта моральних стосунків, моральної саморегуляції. «Стосовно суспільної свідомості особистість є об'єктом морального регулювання, підкоряючись складним моральним імперативам. Специфіка моральної регуляції полягає у поєднанні функцій суб'єкта і об'єкта регуляції в одному індивіді, має «внутрішній характер, здійснюючись як саморегуляція. Вона виступає свідомим і довільним способом керування власною діяльністю і поведінкою на основі інтеріоризованих норм моралі, відповідно до них» [5].

У спільній діяльності, спілкуванні особливим компонентом моральності виступають моральні ставлення до людей. Процес формування моральних стосунків опосередковується моральними почуттями. Взаємодіючи з іншими людьми, дитина переживає різноманітні аспекти взаємодії власного Я з іншими людьми, що є умовою виникнення моральних ставлень.

Але сутність проблеми адекватного формування Я — морального образу в тому, що в підростаючого покоління обтяжується процес взаємодії з оточенням з причини формування у них неправильного уявлення про світ і про себе в ньому. Адекватність проявляється в тому, наскільки успішно людина реалізує власні потреби в соціальному середовищі, віднаходить там своє місце і на емоційному рівні відчуває вищий рівень

її буття — це рівень ціннісно-сислової детермінації у світі цінностей та смислів. Як вказує М. Савчин [5] для особистості «основна площина руху — морально-ціннісна».

Особистість може розглядати себе одночасно як з погляду реального, так і уявного, ідеального Я. Ці два образи можуть бути споріднені, але між ними можливі неузгодженості та розбіжності. У Я-концепції підростаючого покоління можна виділити розбіжність між Я-реальним і Я-ідеальним.

Проблема розбіжностей у Я — концепції вивчалася не лише з позицій відповідності-невідповідності Я — реального і Я — ідеального. Так, у вітчизняній психології постає проблема діалогічності свідомості й самосвідомості (О. Бахтін, Т. Флоренська та ін.). Виходячи з поглядів діалогічності самосвідомості, що самоставлення особистості більш яскраво проявляється, якщо вивчати через суперечність між Я — реальним і не Я. Самоставлення особистості проявляється в тому, як вона розуміє себе в порівнянні з іншими, які мають протилежний набір моральних якостей: сумлінний чи несумлінний, відповідальний чи безвідповідальний, доброзичливий чи недоброзичливий, милосердний чи немилосердний. Суперечність між Я — реальним і не — Я показує ще один аспект самоставлення — глибину самосприйняття.

У підростаючого покоління формуються два умовні рівні самопізнання. На першому рівні самопізнання здійснюється у межах відношення, «Я — інша людина». На цьому рівні самопізнання виникають різноманітні образи себе і власної поведінки, діяльності. Тому на цьому рівні самопізнання, знання про себе мають ситуативний характер. Головними внутрішніми прийомами самопізнання є самосприйняття та самоспостереження.

На другому рівні самопізнання здійснюється у межах відношення Я — Я. Тут людина оперує готовими знаннями про себе, що були засвоєні у різний час і у різних ситуаціях. Ці знання про себе узагальнюються й залежно від індивідуальних особливостей формується процес пізнання самого себе. Найважливішим механізмом даного рівня виступає самоосмислення та самоаналіз, що ґрунтується на самоприйнятті та самоспостереженні.

Отже, виховання підростаючого покоління слід реалізувати не тільки формуванням інтелектуальних здібностей, а навчити володіти моральними та духовними знаннями, значним духовним потенціалом, моральними ідеалами, нормами та цінностями. Процес пізнання свого Я — це не лише накопичення особистістю уявлень про себе, але й здатність спрямувати, регулювати та здійснювати на цій основі свою поведінку та діяльність.

Список використаних джерел

1. Етерович Микола, архієпископ. Дорогами України. Львів : Свічадо, 2007. 556 с.
2. Заміщак М. І. Несформованість моральної самооцінки молодшого школяра як чинник його деструктивної поведінки. *Деструктивні емоційні стани учнів: генеза, психологічні механізми, профілактика та корекція* : зб. мат. всеукр. наук.-практ. конф. Вінниця, 2012. С. 41–43.
3. Москалець В. П. Психологічне обґрунтування української національної школи. Львів : Світ, 1994. 120 с.
4. Москалець В. П. Психологія релігії : посіб. Київ : Академвидав, 2004. 240 с.
5. Савчин М. В. Духовний потенціал людини. Івано-Франківськ : Плай, 2001. 203 с.